

Posudek oponenta na diplomovou práci Bc. Evy Jelínkové Problémy sebepojetí mladého dospělého člověka v české společnosti a pomoc sociálního pracovníka při jejich řešení.

Autorka předložila práci teoretického charakteru rozdělenou do čtyř logicky navazujících kapitol. Zvolila si náročné téma, výrazně psychologicky orientované, s přesahem do sociologie a sociální práce. Samotnému obsahovému zaměření práce to však neodpovídá. Podle mého názoru má první kapitola psychologický charakter, druhá a třetí kapitola je více sociologicky orientovaná a čtvrtá kapitola se opírá o poznatky sociální práce.

Z takto zvolené obsahové orientace vyplynuly nároky na základní vymezení jednotlivých použitých kategorií. Zde vidím první problém. Druhý zásadní nedostatek souvisí s vnitřní strukturou textu, jednotlivých odstavců. V tomto případě chybí myšlenková návaznost a jde spíše o živelné, neuspořádané řazení myšlenek za sebou.

Kategoriální „svévole“ začíná v úvodu, kdy autorka vymezuje období mladé dospělosti věkem 22-30 let. Chybí jakákoliv odvolávka na literaturu. Je pravda, že kategorie mládeže je v sociologii věkově členěna podle různých hledisek, ale ani jedno z nich neohraničuje mládež věkem 30 let. Autorka ignorovala poznatky československých sociologů mládeže (Sak, Macháček) a bez teoretických kontextů využívá spíše publicistické přístupy (ztracená generace s. 49).

K jednotlivým kapitolám.

První kapitola je nazvaná **Sebepojetí mladého dospělého jedince z pohledu psychologie**. Autorka deklaruje záměr charakterizovat mladého dospělého člověka z pohledu psychologie osobnosti a sociální psychologie. Další část kapitoly je však nazvaná Období dospělosti z pohledu vývojové psychologie. Každá z oborových psychologických disciplin volí alespoň částečně odlišné přístupy, které by mohly být cílevědomě tematicky rozdělené.

Na s. 13 prezentuje podkapitolu s téměř stejným názvem jako je název celé kapitoly **Sebepojetí mladého dospělého člověka z pohledu psychologie**.

V každé části čtenář nalézá velmi zjednodušující formulace. Např. na s. 12 „Bydlí sám. Pokud bydlí u rodičů, je nutné mít své místo, o které se stará.“ na s. 13 „Sebepojetí a jeho vývoj je nejprve formulováno obecně z pohledu psychologie osobnosti. To je postupně rozšiřováno o informace z období mladé dospělosti. Z čehož vyplývá sebepojetí mladého dospělého člověka, který směřuje k socializaci skrze seberealizaci v sociálních rolích dospělého jedince.“ První kapitolu uzavírá konstatováním „V této kapitole bylo představeno sebepojetí z pohledu psychologie osobnosti. Poněvadž je člověk vždy brán z pohledu sociálního prostředí, byly čerpány údaje i ze sociální psychologie.“

Druhá kapitola je nazvaná Vliv současné české společnosti na pojetí dospělého jedince. V úvodu kapitoly se snaží o celkovou historickou charakteristiku společnosti od nástupu průmyslové revoluce po devadesátá léta 20. století na necelé jedné stránce.

Situaci po roce 1990 charakterizuje slovy: „Porevoluční doba se vyznačovala slovy demokracie, svoboda, nezávislost.“ (s. 30) Možná by bylo přesnější heslo, ale zejména jejich aplikací do praxe. K dalším zjednodušujícím pohledům patří následující: „Medicína napomáhá prostřednictvím rozšíření antikoncepce snižovat i procenta umělého přerušení těhotenství, které v roce 2009 oproti předešlým rokům klesla.“

V rámci textu v celku správně charakterizuje kategorii kvality života. Na s. 38 se však bez jakéhokoliv upozornění, bez bližší definice, objevuje pojem životní úrovně „Dalším aspektem životní úrovně je bydlení.“ Na to navazuje formulace „Po roce 1989 došlo k poklesu bytové výstavby... Takový pokles se projevuje převážně u středních vrstev.“ Chybí jakýkoliv odkaz na relevantní statistický údaj.

Podobně by bylo možné citovat prezentované údaje kolem převažujícího vysokoškolského vzdělání mužů v roce 2002. Tento jev je možné charakterizovat tradičním modelem rodiny (s. 40) „Během sedmi let došlo k výrazné změně. Díky emancipaci společnosti se postavení podílů obrátilo. Ženy více využívají vysokoškolského studia, než muži“

K dalším zjednodušeným formulacím patří. „Růst materiální výroby v ČR, technický pokrok v posledních desetiletích zapříčinil paradoxně prohlubující nezaměstnanost...“ (s.41) Ve shrnutí kapitoly uvádí dva základní mezníky dospělosti: profesi a mezilidské vztahy. (s. 45).

Třetí kapitola je nazvána Problémy sebepojetí v období mladé dospělosti. V části zabývající se ztrátou sociálních opor jako první příčinu uvádí sekularizaci. Zařazuje do tohoto procesu média a internet (jako kdyby internet nebylo médium), dále lidské práva. Celý odstavec odkazuje na stat' D. Hanplové v Sociologickém časopise. (ovšem odkaz na SČ chybí v seznamu literatury), která se ovšem uvedenými myšlenkami vůbec nezabývá.

Na s. 50 se opět setkáváme se zjednodušeným pohledem autorky „... hledání zaměstnání a získání profesní role jsou témata upřednostňována před nalezením identity...“ Opakovaně se ukazuje, že charakteristiku identity autorka nemá pro sebe zcela ujasněnou.

K dalším zjednodušujícím formulacím patří i následující „Peníze byly považovány za prostředek k naplnění svých materiálních potřeb.“(s.53). Z jiné formulace vyplývá, že kategoriální výbava není silnou stránkou autorky. „Kvalita života není jenom vysoká životní úroveň ...“ V publicistickém článku by to bylo možné takto napsat. V odborném textu by však měly být použity přesnější formulace.

V rozporu s citací na s. 50 píše na s. 56 „Zaměstnání v naší společnosti bylo po několik let osou života identity člověka.“

Setkáváme se i s formulacemi, které by si zasloužily přepracovat. „Současná situace společnosti a její vliv na dospělého jedince nedisponuje možností harmonie soukromého života a zaměstnání.“ (s.59). Vyskytují se i vazby, či tvrzení které by stály za vysvětlení. Např. „zesílené alternativní soužití.“ (s.61) nebo „Za pravdivé tvrzení můžeme pokládat, že v období mladé dospělosti je kladen důraz na reprodukční složku.“ (s.65).

Čtvrtá kapitola věnovaná pomoci sociálního pracovníka při řešení problémů sebepojetí člověka začíná větou: „Z předešlých kapitol vychází určité problémy sebepojetí dospělého člověka.“ (s. 72). V podkapitole Koncept sociálního fungování jako cíl sociální práce je zařazena i problematika rozvodového a předmanželského poradenství a psychoterapeutické působení. (s.73-74).

V souvislosti s problematikou nezaměstnanosti se objevuje věta „Dopady nezaměstnanosti na dospělého jedince jsou doplňovány i o požadavky z okolí.“ (s. 76).

V posledním odstavci s. 77 se v souvislosti s problémy nezaměstnanosti objevuje charakteristika protidrogové politiky, zřejmě v rámci hesla „vše souvisí se vším“.

V závěru práce autorka konstatuje, že „Zhodnocením situace mladého dospělého člověka ve společnosti jsme získali údaje, které lze pokládat za příčiny problému sebepojetí.“ (s. 83).

Autorka měla určitě dobrý záměr při prezentaci zvoleného tématu. Podle mého názoru jí však chyběla analýza základních kategorií a následně syntéza poznatků do ucelenější koncepce. Pravděpodobně podcenila metodologickou stránku práce. Výsledkem je nepříliš systematické členění jednotlivých dílčích problémů.

Celá práce je velmi náročná na pochopení. Přispívají k tomu nejen formulační nejasnosti, nevyjasněné pojmy a zjednodušené vnímání skutečnosti, ale i zkratkovitost ve formulacích a nedostatečná orientace v problematice.

Kladu otázku, zda by si práce nezasloužila přepracování a obsahové i formulační úpravy, resp. zda je v podobě, která je připravena k obhajobě.

V Praze 3.května 2011

dr. Ján Mišovič, CSc.